

R 1974-4

[740424-1]

(39) (1) (TES, 24. 4. 74 dopol.)

Filosofie je svou podstatou úsilím o nalezení pravého přístupu ke světu, k lidem a k věcem. Pravý přístup není však možný bez pravdy, nýbrž právě naopak je přístupem „v pravdě“, tj. ve světle pravdy. Všude tam, kde vládne pravda, se však ukazují ve své pravé podobě zejména také ty skutečnosti, jimž neobyčejně záleží na tom, aby se zdály být něčím jiným, než čím vskutku jsou. Pravda ukazuje v pravém světle především všechny lži a podvody, i ty nejjemnější a nejsubtilnější. Pravda znemožňuje vládu všem ideologiím, narušuje a likviduje jejich přesvědčivost, ukazuje, v čem spočívá jejich zvrhlost a pokleslost. Ideologie však nejsou ničím samoučelným, nýbrž naopak něčím vysoce účelovým; existují takové skutečnosti, jimž je ideologií zapotřebí prostě proto, že se nemohou objevit v plném světle. Jednou z nejvýznamnějších skutečností tohoto druhu (i když nikoliv jedinou) je právě skutečnost moci, zejména státní moci. Stát vystupuje zjevně jako mocenská veličina, vybavená násilnými prostředky jako posledním momentem donucení. Násilí je však čímsi tak nesnesitelným pro každého člověka (pokud je obráceno ovšem proti němu nebo pokud by ho bylo možno proti němu použít), že nemůže vystupovat veřejně ve vší nahotě, nýbrž musí být jaksi „přioděno“, musí si kolem sebe vytvořit jakési zdání oprávněnosti, legitimacy. Stát, pokud se nestane zjevně zvrhlou tyraní, musí dbát na to, aby došel alespoň u podstatné části občanů uznání a respektu ještě z jiných důvodů než proto, že má k dispozici prostředky násilného donucení. Stát musí dosáhnout uznání, že jeho mocenské zásahy jsou oprávněné, ba že v zájmu společnosti, v zájmu občanů samých jsou nezbytné. Stát nemůže tedy užívat násilí svévolně, ale tak, že přitom zároveň předstírá, že to je v zájmu občanů samotných (a když ne všech, tedy alespoň podstatné části, zejména té části občanů, o něž se stát především opírá). Stát tedy potřebuje ideologii, která by dovedla vždycky zdůvodnit to, co vykonává (zejména co vykonává násilného). To však zároveň znamená, že je na ideologii závislý, že jeho jednání musí být alespoň zhruba v souladu s ideologií, kterou si zvolil, resp. s níž je od svého počátku spjat. To je pak smyslem Masarykova výroku, že státy se udržují těmi ideami (my bychom na tomto místě řekli ideologiemi), kterými vznikly. Protože to je ideologie, která dodává státnímu násilí zdání legitimacy, musí každý násilný zásah svým průběhem usnadnit funkci ideologie

a sám sebe uspořádat v jejím duchu. Teprve tímto vztahem a tímto prostřednictvím se stát stává (přínejmenším zdánlivě) záležitostí rozumnou, záležitostí rozumu. Ideologie totiž, ať chce či nechce, musí napodobovat pravdu, resp. pravdivé poznání, pravdivou argumentaci. Musí zachovat alespoň zdání jakési jednoznačnosti, charakternosti, nelibovlnosti. A tím je i sám stát nucen pracovat na tom, aby jeho funkce – protože má být v souladu se zvolenou ideologií – měla také alespoň zdánlivě rysy této jednoznačnosti a nelibovlnosti, nesvévole.

[740424-2]

(40) (2) (pokrač.)

Pro nás je arci významná jedna otázka: je možný takový stát, který nechce disponovat svou ideologií jako určitým zjemnělým nástrojem a dovršením donucení, ale který je ochoten respektovat pravdu, jíž nedisponuje a nemůže disponovat po svém? Jakým způsobem může být stát uspořádán vnitřně a funkčně tak, aby v něm pravda nebyla potlačována, ani když je to státu přítěží a nepohodlím? Jestliže Masaryk vtiskl jako státní heslo do čela státu zásadu „Pravda vítězí!“, musíme tento počin nějak hodnotit. Má stát s pravdou vůbec co dělat? Může se dotknout pravdy jinak než násilnický a prolhaně? Není heslo „Pravda vítězí!“ jenom lživým výhonkem prolhanosti, kterou s sebou nese každé násilí, jež si chce dodat zdání legitimacy, tedy každý stát vůbec? Není už jakýmsi napověděním čehosi takového okolnost, že z původního známého textu „Pravda vítězí na věky, i když dočasně bývá poražena“ byla dočasná porážka vypuštěna? Což můžeme situaci za I. republiky považovat za něco jiného než za výsměch tomtuto heslu? – Ovšem to je jenom konkrétní případ; snad by tomu za určitých okolností mohlo být také jinak. Mohlo by? Jak by musel vypadat stát a jeho zřízení, aby tomu bylo jinak? Moc (a násilí) mají vždycky tendenci se ospravedlňovat, falešně předstírat (anebo třeba i pravdivě podtrhovat shodu) svých mocenských zásahů se zájmy partikulárního charakteru, a tak si zajistit podporu z této strany. Jak lze vůbec účinně zabránit, aby si stát podmanil vše, resp. aby se o to se zdáním legitimacy pokoušel?

[740424-3]

(41) (3) (pokrač.)

Má-li být nějaký pokus v tomto směru prakticky účinný, je zapotřebí, aby ve společnosti stát představoval jen cosi částečného a druhotného. To znamená, že jsou určité společenské struktury a skutečnosti, které svou **podstatu** stát předchází a jenom tím ho mohou též zakládat a držet. Stát

se musí udržet v mezích tím, že skutečně budou oblasti lidského života, které zůstanou mimo jeho doménu a kompetenci. A tyto oblasti, z kompetence státu vyňaté (resp. do této kompetence nikdy nespadnuvší), musí mít takovou váhu a takovou schopnost rezistence, aby mohly odolat všem pokusům státu o jejich podmanění a integraci do státní domény. Myšlenka nezadatelných lidských práv je hluboce správná v tom směru, že nečiní žádné lidské svobody závislými na státu (tj. že nejsou státem udíleny nebo propůjčovány). Základní vadou však trpí proto, že se nezajímá o praktické zajištění těchto práv určitým rozvrhem (plánem) společenských struktur a nestátních (státem nezajišťovaných a nereglementovaných) institucí. Tak např. stát musí brát na vědomí manželství, resp. založení rodiny, ale je třeba se základně opřít všem pokusům státu sňatky „povolovat“ (a dokonce trestat uzavření sňatku na mimostátní základně). Rodina je nepochybně společenskou institucí základnější než stát a nemůže proto podléhat jeho jurisdikci (leč v záležitostech, které se nějak dotýkají zájmů státu, tj. přípustných, legitimních zájmů státu). Prosadit tuto záležitost znamená otevřít si cestu k významné základně mimostátních společenských struktur. Volné spolčování nejenom jednotlivců, ale také rodin by umožnilo vytvořit větší společenské celky, na státu nezávislé, a přesto disponující jistou nezanedbatelnou vahou (analogie dřívějších rozsáhlých rodin jako celých „domů“, „domácností“, kam patřily vedle **(otcovských) (rodičovských)** párů i mladá manželství dětí, služebnictvo, společensky jinak nezařazené příbuzenstvo apod.). Jednotlivá (tzv. „nukleární“) rodina je příliš slabá proti nesčetným tlakům zvenčí, a proti nárokům státu (byť nelegitimním) sama nemůže obstát. Společenství více rodin, sdružení rodin, právě tak jako nestátní společnosti a spolky atd. mohou být silnou oporou proti uzurpačním trendům, které se čas od času vyvinou u každého státu.

[740424-4]

(42) (4) (pokrač.)

Důležité místo je třeba přiznat nestátním (a státně nekontrolovaným) strukturám hospodářským, resp. přímo výrobním. Jakýkoli státní monopol je třeba v tomto oboru zavrhnout. Stát je třeba považovat za nevýrobní, správní jednotku či strukturu, která je povolána nikoliv nahražovat činnost hospodářských, resp. výrobních institucí, nýbrž zajišťovat jim podmínky práce (fungování) a kontrolovat, jak dodržují stanovené normy, zákony, nařízení apod. Zato je stát oprávněn vybírat daně, přičemž ovšem se musí vykázat tím, že za tyto daně také oněm institucím a podnikům (nebo jejich zaměstnancům) něco poskytuje. Protože však kumulace hospodář-

ské moci je do značné míry také nebezpečím, i když menším než kumulace moci mimoekonomické (přímého násilí a prostředků donucení), musí existovat znormování a vymezení rozsahu činnosti i tady. To se týká velkých podniků. Naproti tomu musí být zcela svobodná: individuální nebo „družstevní“ výroba (malovýroba – meze musí být stanoveny), která nesmí být vystavena jinému tlaku než sobě přiměřenému, tj. ekonomickému. Zásadně svobodné musí být také finanční sdružování jednotlivců, rodin, společností atd., vzájemná pomoc při zařizování obydlí, stavění domů a domků, dále shromažďování za jakýmkoliv kulturními, informačními nebo prakticko-technickými cíli, vydávání textů různého druhu vlastním nákladem ev. vlastním tiskem atd. atd. To všechno jsou významné opory při zápasech o státem nereglementované a nekontrolované sebeurčení jednotlivců, skupin, sdružení, společností atd. Ke státnímu podnikání je třeba zařadit jen obory nevýrobní nebo nějakým způsobem ztrátové, ale nezbytné k nerušenému chodu života společnosti; všude, kde to je možné a kde o to iniciativní skupiny projeví zájem, je třeba zároveň umožnit, aby příslušné projekty a práce mohly vykonávat společnosti, resp. sdružení a podniky nestátní. Tak např. se stát musí starat o školství, ale je třeba umožnit práci také soukromým školám, aby se předešlo státnímu tlaku nežádoucím směrem (když by se prosazovaly na státních školách tendence osvícenské, volnomyšlenkářské až bojovně atheistické tak, že by někteří rodiče pro obavy z neblahého a nežádoucího vlivu na své děti váhali s jejich vysláním do státních škol, bylo by to samozřejmým právem církvi, aby si otevřely své vlastní školy; a zároveň by bylo svobodno státní školy kritizovat pro omezenou, úzkoprsou ideologičnost). Významnou základem pro plný život duchovní mimo rámec státní rezóny by pak představovaly svobodné, nereglementované církve. Vědecké společnosti by zase představovaly fórum pro odbornou veřejnost, kde by bylo možno podrobit přezkoumání a kritice vše, co by po vědecké (atd.) stránce podnikaly instituce státní i nestátní. Akademie by byly státně dotované, ale řídily by se samy. Ani ony by nesměly mít nějakou monopolní pozici, aby v nich nepřevládla „akademismus“, usmrcující všechen život vědy (i umění apod.).

[740425-1]

(43) (5) (TES, 25. 4. 74 dopol.)

Zvláštní kapitolu tvoří otázka vysokých škol, resp. univerzit. Je zřejmé, že nemá mnoho smyslu reduplikovat nákladná technická a výzkumná zařízení; tam je přece jenom otevřená možnost kritiky eventuálních **deriva-**

cí, pokud budou existovat fóra pro vědecké diskuse zásadní povahy, kde i zaměstnanec státního ústavu může vyslovit své názory. Ale docela jinak se to má s obory tzv. humanitními (což není ovšem ani přesný, dokonce ani vyhovující termín, resp. pojem). Tam nejde na jedné straně o žádnou nákladnou materiálně technickou základnu (kromě knihoven, archivů atd.), ale zároveň je v zájmu oborů samých, aby existovaly různé směry a přímo i školy, jejichž střetnutí vždycky podstatně oživí bádání. To není snadné zajistit v rámci jediné vysoké školy, v rámci jediné fakulty. Proto je třeba pomýšlet na zřízení nestátních fakult, ev. celých vysokých škol (asi tak, jako se dosud zachovaly v mnoha zemích západních a dokonce např. v Polsku, ev. i jinde v redukci na pouhou theologii). Pravděpodobně nejpriznivější je situace ve světě církví a křesťanských společností. Bylo by ideální, kdyby se podařilo realizovat projekt křesťanské (ekumenické) vysoké školy, kde by vedle theologických fakult, odlišených (zcela nebo jenom zčásti) denominačně, existovala fakulta filosofická, právnická (a event. oddělená filologická), historická (rovněž nejspíš odděleně, samostatně) a snad sociologicko-politologická (eventuelně sloučená s právnickou). Není vyloučeno, že se v takovém řešení ukáže smysluplné také zavedení dalších oborů (např. informačně-dokumentačních apod.), ať už samostatně, nebo jen jako kateder v rámci jiných fakult. Teprve praxe může ukázat v ostřejším světle další detaily.

[740425-2/740426-1]

(44) (6) (25. 4. 74 večer.)

Od Zdeňka B. jsem se dozvěděl další podrobnosti o situaci na fakultě. Skutečně má být vyloučeno několik studentů (asi 5), a to ještě takovým ohavným způsobem, že si sami mají zažádat o přerušeni studia a (pokud to jsou hoši) jít na vojnu. Vyloučení jsou bez nějakého podkladu nahodile vybráni z těch, kdo se na zvláštní předvelikonoční schůzi nevyslovili pro text o 5 bodech, který profesori údajně jednomyslně předložili (po prý dlouhých poradách - ale opozdivší se Bič pak Brože žádal, aby si to mohl přečíst, že to ještě neviděl). Souhlas projevíli 3 nebo 4 studenti, ostatní pak byli vyzváni, aby přišli hned na děkanství. Tam pak byli jednotlivě komisí čtyř (Pokorný, Brož, Opočenský, Filipi) vyslýcháni tak, že ke každé větě elaborátu měli vyslovit své připomínky a námítky. Údajně na základě těchto pohovorů („prověřkových“ vlastně) bylo pak rozhodnuto o postihu Šilara a Mamuly, kteří končí, a sourozenců Matulových a Zlatohlávka z 1. ročníku. Šilarovi bylo oznámeno, že se ho vlastně celá věc netýká, protože už stejně končí a pak půjde na vojnu (to už píšu 26. 4. večer); Mamulovi

chybí nějaké zkoušky, tak musí jít na vojnu hned a dokončit studium už na vojně; tři postižení z 1. ročníku mají požádat o přerušení studia, hoši odejít na vojnu a po 2 letech se vrátit k dostudování, dívka (Matulová) musí přerušit na rok, při čemž jí však nebude poslední rok započítán, neboť jí chybí jeden zápočet (z marxismu či společenských nauk nebo jak tomu říkají). Takže skutečně postižení jsou právě tito mladí lidé z prvního ročníku. Představují jakousi oběť, umožňující na ministerstvu tvrdit, že ostatní prý jen s malými připomínkami vlastně souhlasí s pěti body. O dopisu na ministerstvo, který studenti před časem poslali, se už vůbec nemluví, ačkoliv to byla ta skutečná příčina nelibosti úředníků z církevního odboru. Jde naprosto jednoznačně o zastrašovací akci, přičemž hlavním cílem je izolace příslušníků tzv. nové orientace, jíž se dopisem dostalo jakési nevýslovné podpory podivem nad tím, proč jsou takovým lidem, jako je např. Trojan a Kocáb, brány souhlasy. Je to všechno kuriózní až směšné, kdyby to nebylo tolik k pláči. Státní úřady berou bez jakékoli snahy o zdůvodnění souhlas farářům; a když se studenti pokusili o protest, jsou z nich zase bez jakékoli snahy o specifické zdůvodnění vylučování ze studia zase někteří z nich. Je to jako v anekdotě o Špejblovi na zasedání; nakonec se ptá: A kde je, soudruzi, Hurvínek? Na příštím zasedání pak se už nikdo neptá na nic. A to je zřejmě cílem i teď.

[740429-1]

(45) (7) (TES, 29. 4. 74 po poledni.)

Nejde o politicky nesprávnou orientaci SRady, alespoň zdaleka ne na prvním místě. Jde o zásadně nesprávný vztah k politice, k politické sféře vůbec, k politické moci pak zvláště. Deklarativně se od celé této sféry (za pomoci a asistence theologického odboru, tj. celé fakulty - de facto) distancuje. To je chyba už proto, že nejstarší prorocký text (Amos) je primárně zaměřen na politické zločiny, a nikoliv na individuální (hříchy) provinění. A zejména proto, že se chce distancovat např. od NO pro její společnost (a nezná se k její teologii, nehodlá se jejími theologickými pozicemi vůbec zabývat), ačkoliv je přece charakteristické pro samotného Ježíše, že jeho smrt je záležitostí politického aktu, že je výsledkem politického procesu. Právě tak, jako římská politická moc poskytla konkrétní „přiodění“ (Ricoeur) Kristovu kříži, platí také pro každého Kristova následovníka a žáka, že se bez tohoto konkrétního odění nemůže obejít, tj. že politicky vždycky bude mít nějaké „vzezření“. To ostatně platí i pro ty, kdo se Krista jen prázdňe dovolávají, i když deklarují svůj údajný odstup od

politiky. Chtěl bych to ukázat právě na posledních činech fakulty a SyRady, jimiž bylo postiženo dalších 5 studentů (zatím).

Profesoři, kteří ústy a perem odmítají každý nátlak, a vyčítají studentům, že jejich společný dopis představoval nátlakovou akci, sami vmanipulovali nepřístojným nátlakem všechny studenty do situace, která ohrožuje pevnost jejich charakteru, protože se jej nehorázně snaží ohnout nebo zlomit. Proč to dělají? Protože se sami cítí ohroženi; dělají to ze strachu. Ať už to pravda je nebo ne, šíří poplašné zvěsti, že Komenského fakultě hrozí zánik nebo opětné sloučení s fakultou Husovou. Ale je to vskutku fakulta, kterou se pokoušejí zachránit? Nikoliv; tu už prodali tím, jak sami jednají. Profesoři, kteří poklesli na úroveň politických sluhů a podomků, jsou vždycky smutnou skutečností a je na ně neradostný pohled. Ale jsou-li to profesoři bohosloví a svými politickými rozhodnutími a činy zrazují základní principy evangelia, je to o to hroznější pád, že se tváří zbožně a spravedlivě. Profesoři zachraňují sebe a mluví o tom, že zachraňují fakultu. Ale taková fakulta s takovými profesory nestojí za žádné zachraňování. Studenti řekli ve své naprosté většině své záporné slovo k pěti bodům, které iniciativně vypracoval profesorský sbor (a všichni profesoři s nimi prý souhlasili). Profesoři měli tedy tento fakt vzít na vědomí. Místo toho se dopustili řady nehorázností, z nichž největší a zatím jakési vyvrcholení představující je udání 5 studentů (výslovná denunce, která nota bene nebyla ani v náznaku nikterak zdůvodněna a představuje panické obětování nahodile vybraných studentů, dokonce tří nahodile vybraných studentů prvních ročníků, kteří se mohli teprve rozkoukávat a předběžně orientovat. Tady nešlo o trest, nýbrž o preventivní zastrašování. A zastrašení měli být studenti proto, že páni profesoři dostali strach, a že potřebovali svůj strach přenést na někoho jiného.

[740505-1/740506-1]

(46) (8) (5. 5. 74 doma, večer.)

Jiným příkladem je postup SyRady ve věci místa farářů bez souhlasu v církvi. Panikou hnaná SyRada se dopouští kroků, které jsou v rozporu s církevním zřízením a jimiž má být z faráře bez souhlasu učiněno něco jako **(chlapec) (dítě)** před konfirmací. Toto nahrávání často zmatečným, nikdy už nezdůvodňovaným a o žádný zákon se neopírajícím rozhodnutím státních orgánů představuje snížení vedení církve na úroveň převodního kola, provádějícího úkoly shora přikázané státními úředníky. Ochota rušit církevní zřízení přemístováním farářů, když si to zamane tajemník, je neuvěřitelná. A prolhanost všech těchto opatření, která SyRada vydává za

úspěšné vybalancování z obtížných situací, je příznačná. O detailech je třeba mlčet; kdo by o nich chtěl mluvit nebo slyšet, musí být umlčen nebo zakřiknut. Stále slýchám: mějte důvěru v SyRadu! Ale my ji už nemáme a k této SyRadě už mít nebudeme. Nechala se obelhat a sama obelhává. A hlavně vydává a udává příslušníky církve a dokonce faráře všanc nespavedlivým administrativním postihům, aniž by se pokusila o jakoukoliv pomoc a třebas jen akt solidarity. A když se najde několik lidí, kteří svou solidaritu projeví, byť nejmírnějším možným způsobem, vydá je do rukou politické moci a sama dokonce je postihne iniciativně.

(Pokrač. 6. 5. 74 odpol., TES.)

Tady nejde o pouhou zbabělost, o běžné lidské selhávání, o slabost, neschopnost přiznat sobě i druhým, že jsme v koncích (že jsou v koncích). Ve chvíli, kdy si SyRada i fakulta své vlastní komplexy hojí tím, že nenechává kolem sebe nikoho, kdo by si pevnou páteř zachoval, kdy ohýbají a lámou bezbožným a nemravným způsobem mladé lidi, už si nejsem jist, že smím dále mlčet. Už snad žádný slušný člověk (to už nemluvím o věřícím), docela obyčejně lidsky slušný člověk je už nikdy nemůže respektovat jako představitele církve nebo profesory theologie, jako křesťanské theology. Z toho však už nyní musejí vyvodit sami důsledky pro své očekávání v příštích letech. Zvláště pak platí, že na takové fakultě, kde profesori činí takovato rozhodnutí a kde takto ničí mladé lidi, jež měli vychovávat a vést k pravdě a ke Kristu, na takové fakultě studovat - to opravdu nestojí za zachraňování, neboť není oč stát. Tak mladí, nezkušení lidé se přece musejí - až na vzácné výjimky - pod takovým tlakem zlomit. Zlomí se většinou už v té chvíli, kdy nenajdou odvahu k výrazu, k vyjádření solidarity se svými postiženými druhy; a rozhodnou-li se přece jen pro protest, zlomí se pravděpodobně při tom, jak budou nuceni nést břemena, která na ně uvalují jejich profesori a vedení církve, na která jsou příliš slabí. Tak na studenty profesori uvalují břemena svá, nadto břemena, pro něž se sami rozhodli a dobrovolně je vzali celým svým postupem a postojem na sebe. Kdyby je nebyli chtěli na sebe brát, mohli už dávno rezignovat. A teď tato břemena svalují na bedra studentů, kteří o tom nic nevěděli, kteří nebyli dotazováni a neměli příležitost se sami rozhodovat.

[740507-1]

(47) (9) (TES, 7. 5. 74 dopol.)

Je možno parafrázovat Marxovy věty z úvodu Ke kritice Hegelovy filosofie práva (1216, str. 32), asi takto: Členové SyRady si dnes už jen namlouvají, že sami v sebe věří, a vyžadují od církve, aby si to také namlouvala. Kdyby

věřili ve svou vlastní existenci, proč by ji skrývali předstíráním cizí existence a hledali svou spásu v pokrytectví a sofismatech? Dnešní SyRada a její theologická kamarila na fakultě jsou už jen komedianty té staré koncepce, jejíž skuteční hrdinové zemřeli. – Hromádkovo působení nás mnohé velmi hluboce zasáhlo; protože však s sebou neslo některé velmi neblahé momenty a příměsi, mělo v sobě cosi tragického: Tato tragika už dnes takřka neexistuje, i když zřejmě ještě nejsme na konci tohoto vývoje, u poslední fáze, která podle Marxe je už jen komedií či přímo fraškou. Komedianti tu však už jsou připraveni a příčinlivě se vpravují do svých rolí. Některé gagy se už docela povedly, např. s vyjádřením SyRady o tom, že farář bez souhlasu není ani duchovním, ani laikem. Jen tak dál! Už bychom se rádi od srdce jen smáli; zatím však ještě nejsme tak daleko, zatím nás ještě tu a tam popadá hněv i vztek, zatím ještě propadáme občas vzrušení. Ale i my se vpravujeme rychle do role pouhých donátů; s tím, co SyRada a fakulta provádí, už mnoho členů církve necítí mít nic společného. A tak jen nechtějí si ti lidé posloužit: časem je už celá církev bude považovat za šašky, jimiž skutečně také jsou. A s jejich šaškárnou nechceme mít nic společného; můžeme se jim leda smát, můžeme se jim vysmát. Snad to je a bude také k něčemu dobré: vrátí to trochu humoru do našich sborů a do našeho společenství. A humor, jak už někteří theologové dobře rozpoznali, je předstupněm víry, je mladším bratrem víry. Víra bez humoru je chudá víra. Naši noví šaškové nás snad naučí se znovu a lépe smát. Vždyť se jim jistě směje sám Pán církve!

[740508-1]

(48) (10) (TES, 8. 5. 74 dopol.)

Strukturní analýza události, speciálně pak primordiální události a úrovní nejbližší primordialitě postavených, předpokládá především, že si ujasníme základní principy přístupu k času a k časovosti. Protože jsme si pak uvědomili, že přístup ke každé skutečnosti musí být zároveň (a najednou) přístupem k její minulosti a přístupem k její budoucnosti, a protože tyto dva přístupy představují dvojí typ myšlení, dvojí odlišný způsob myšlenkového postupu, dvojí metodu, musíme analýzu události jako ontické struktury metodicky rozdělit do dvou částí, do dvou od sebe odlišných postupů, resp. okruhů problematiky, totiž rozdělit ji na archeologii události a teleologii události, při čemž ovšem nesmíme podlehnout jednomu neobyčejně vtíravému a nebezpečnému omylu. „Arché“ události není to, co předmětně můžeme konstatovat jako její (vnější) začátek. Událost začíná ve skutečnosti jako vnitřní, nepředmětná skutečnost, která ve své

hybnosti směřuje k realizaci. To, čemu obvykle říkáme „počátek události“, je ve skutečnosti pouze počátek, první stadium její realizace, jejích uskutečnění, jejího zvnějšnění, zpředmětnění. A tak to, co se nám v běžném pohledu jeví jako počátek události, je vlastně jenom počátek jejího konce, jejího „télos“. Analýza vnějšího průběhu události tedy celá náleží do teleologie, nemá však téměř nic společného s archeologií události. Jedním z nejvýznamnějších momentů metafyzického scestí evropského (tj. původně řeckého) myšlení je ztotožnění otázky po arché s otázkou po „télos“, nota bene s otázkou po falešně absolutizovaném, mimo čas a nad čas postaveném konci, resp. „počátku - konci“ (proto také je arché chápána vždy jako to, z čeho všechno vzniká a do čeho se opět všechno vrací). Skutečným kořenem, počátkem, zdrojem všeho dění, vší událostnosti, každé jednotlivé události není a nemůže být nic vnějšího. Skutečnost vyrůstá z nepředmětných kořenů, zevnitř navenek. To, čím událost vnějšně jakoby začíná, je jen kusem jejího konce a náleží, jak řečeno, do teleologie události (přičemž zatím zcela stranou ponecháváme účelovou stránku téličnosti a zůstáváme pouze při významu télos = konec). Vybudovat archeologii všeho dění, a tedy i archeologii každého typu událostnosti i každé jednotlivé události, znamená angažovat nepředmětné myšlení, resp. nepředmětné složky myšlenkové intencionality.

[740508-2]

(49) (11) (pokrač.)

Redukce skutečnosti na její koncovost, na její koncové fáze je něco, čím je zatížena celá evropská myšlenková tradice a zejména celé vědecké myšlení. Kausalita je např. záležitostí výhradně vnějších kontextů. Ale právě proto je jen zdánlivým kontextem; ve skutečnosti takový kontext by nemohl fungovat, nemohl obstát bez archeologické vrstvy, bez archeologické základny. Příčina buď zahrnuje následek v sebe, tj. následek je součástí, složkou příčiny - anebo mezi tzv. „příčinou“ a tzv. „následkem“ není žádný přímý, reálný vztah, nýbrž pouze vztah prostředkovaný nepředmětnou, „vnitřní“ stránkou skutečnosti. Jinak řečeno: reálný vztah mezi tzv. příčinou a tzv. následkem je také událostí, a ta je jako každá událost založena vnitřně. Počáteční („archické“) („archaické“) stadium této události (jíž je tzv. kauzální vztah) není tedy identické s „příčinou“, nýbrž má vnitřní charakter a s tzv. příčinou se setkává teprve ve svém průběhu, tj. v průběhu svého zvnějšnění, své realizace. Tzv. kauzální vztah je založen a nesen událostí, která má svůj počátek mimo příčinu a mimo následek a která se jak k „příčině“, tak i k „následku“ teprve ve

svém průběhu, v průběhu svého uskutečňování, svého zvnějšňování dostává. To však znamená, že událost nebo rys události, jež označujeme jako „příčinu“, se teprve „příčinou“ musí stát v průběhu události, která je založena jinde než v této příčině a která se s onou „příčinou“ teprve ve svém průběhu setkává jakožto s ne-příčinou a v tomto setkání a střetnutí z oné ne-příčiny činí „příčinu“. Přesně nahlíženo je tedy příčina vlastně cosi následného, je to jeden z typů následků, výsledků, tedy konců. Vztah mezi příčinou a následkem tedy je vyznačen těmito charakteristickými rysy: 1. příčina se nikdy nerovná následku ani následek příčině (neplatí tedy stará zásada, že *causa aequat effectum*); 2. v následku je vždycky méně i více než v příčině; 3. to, co je z příčiny pojato a integrováno do následku, není výsledkem „působení“ samotné příčiny na následek, nýbrž výsledkem integrující akce, založené mimo příčinu a mimo následek (v tom je nutno opravit mou starou tezi, že souvislost mezi příčinou a následkem není založena v nějakém působení příčiny na následek, nýbrž v reakci následku na příčinu), nýbrž vnitřně (zatímco jak příčina, tak i následek jsou koncové fáze skutečného dějství).

[740508-3]

(50) (12) (pokrač.)

Je třeba ještě blíže prozkoumat, jaký je rozdíl mezi tím, když budeme mluvit o integrující akci jako o něčem třetím, a mezi tím, když následek pojmem jako koncovou fází druhé události, která, jsouc založena vnitřně, v průběhu svého zvnějšňování, a tedy v průběhu své předmětné realizace sama (bez dalšího prostřednictví nějaké třetí události) je schopna navázat na první událost tak, že výsledek navenek vypadá jako působení první události jakožto „příčiny“ na druhou událost jakožto „následek“. Zřejmě je možné obojí, pokud bereme „následek“ v tomto smyslu jakožto koncovou fází události, která je založena vnitřně a tedy nikoli v koncové fázi jiné, předcházející události (jakožto v „příčině“). Ale rozdíl bude zřejmě spočívat především v tom, zda časová a prostorová distance obou v úvahu připadajících událostí je nepatrná (takřka infinitezimální) nebo podstatně větší. V druhém případě je naprosto nezbytné prostřednictví nějaké třetí, resp. nějakých „třetích“ událostí. To může mít ráz pouze prostředkující, tj. bez jakéhokoliv integračního účinku, anebo ráz vysloveně integrující. A pak ovšem jde o událost nadřazenou oběma původním, resp. o tzv. super-událost.

[740508-4/740509-1]

(51) (13)

V jakém poměru je pak taková superudálost k původním dvěma událostem a v jakém vztahu jsou jejich průběhy zvnějšnění? Má-li superudálost integrovat nějaké subudálosti, pak je musí integrovat zevnitř i navenek. To znamená, že i vnější složky subudálostí musí být v rámci superudálosti něčím „vnitřním“ (v tomto případě relativně vnitřním) a zase naopak i vnitřní složky subudálostí musí být již relativně zvnějšněné proti tomu, co je pro superudálost vnitřní, resp. „nejvnitřnější“. Jinými slovy: vnitřní stránka superudálosti musí být hlouběji založena než vnitřní stránky subudálostí, tj. směrem „dovnitř“ musí být její hlubina větší. Protože na jiném místě jsme už uvažovali o tom, že hloubka vnitřního směřuje do budoucnosti, musíme tu učinit nezbytné další rozlišení.

(Pokračování 9. 5. 74 večer, Smet. muzeum.)

Samozřejmě totiž každá „pozdější“ událost zasahuje svou vnitřní stránkou „hlouběji“ do „budoucnosti“ než kterákoliv sebeanalogičtější událost „dřívější“. Nesnáz tohoto porovnávání spočívá v tom, že tu vycházíme z pozice vnějšího pozorovatele a předpokládáme nějakou objektivní časovou škálu, resp. objektivní časové kontinuum, na němž lze jednotlivé události lokalizovat. Protože však tohle vše musíme nutně problematizovat, musíme změnit nejen obsah výpovědí, ale také prostředky vyjádření a zejména způsob myšlenkového uchopení. Budoucnost, do níž směřuje hloubka vnitřní stránky každé události, je něco jiného než imaginární projekce toho, co reálně nastane (správně: nastalo či nastává), do sféry toho, co ještě nenastalo, resp. do časové oblasti, která je zatím vzdálena, ale stále se „přibližuje“. Snad by nám mohla být jistou pomocí Rahnerova distinkce mezi tzv. absolutní budoucností (která nikdy „nenastane“, aby se změnila v přítomnost a posléze v minulost) a relativní budoucností (která je představována tím, co sice ještě nenastalo, ale k čemu přece jenom jednou dojde). Tato distinkce je sice v rahnerovské podobě ještě poplatná „předmětnému“ způsobu myšlenkového uchopení času, ale umožňuje přece jenom jakýsi posun až pokrok při našem rozlišení. Budoucnost, do jejíchž hlubin se spouští (resp. do jejíchž hlubin vrhá kotvu) každá událost, se sama nesune směrem k příslušnému okamžiku a přes něj k minulosti; to je záležitostí jen každé jednotlivé události (tj. i superudálosti) samotné. Každá událost si s sebou nese svůj čas, tj. každá událost „časuje“, vytváří svou časovou strukturu, k níž eventuelně vztahuje i vše, nač je schopna reagovat. „Budoucnost“, která je součástí tohoto časového rozvrhu a tedy jaksi „soukromou“ záležitostí jednotlivé události, však sama musí mít nějaký „prostor“, nějaké „zakotvení“, aby vůbec byla jakožto taková možná.

Toto zakotvení všech událostí však míří jedním směrem: k budoucnosti, jež je společná všem individuálním „budoucnostem“.